

پروفیسور حسابی

هر وقت صحبت از فیزیک به میان آید نام یک ایرانی محقق و فیزیکدان هم همراه آن به چشم می خورد و آن کسی نیست جز پروفیسور محمود حسابی

سید محمود حسابی در سال 1281 (ه.ش)، از پدر و مادری تفرشی در تهران زاده شدند. پس از سپری نمودن چهار سال از دوران کودکی در تهران، به همراه خانواده (پدر، مادر، برادر) عازم شامات گردیدند. در هفت سالگی تحصیلات ابتدایی خود را در بیروت، با تنگدستی و مرارت های دور از وطن در مدرسه کشیش های فرانسوی آغاز کردند و همزمان، توسط مادر فداکار، متدین و فاضله خود (خانم گوهرشاد حسابی)، تحت آموزش تعلیمات مذهبی و ادبیات فارسی قرار گرفتند. استاد، قرآن کریم را حفظ و به آن اعتقادی ژرف داشتند. دیوان حافظ را نیز از برداشته و به بوستان و گلستان سعدی، شاهنامه فردوسی، مثنوی مولوی، منشیات قائم مقام اشراف کامل داشتند.

پس از طی در جات ابتدایی و دبیرستان در هفده سالگی نخستین لیسانسشان را در رشته ادبیات عرب از دانشگاه آمریکایی بیروت دریافت داشتند. همچنین در سن نوزده سالگی، لیسانس بیولوژی و پس از آن مدرک مهندسی راه و ساختمان را اخذ نمودند. استاد همچنین در رشته های پزشکی، ریاضیات و ستاره شناسی به تحصیلات آکادمیک پرداختند. شرکت راهسازی فرانسوی که استاد در آن مشغول به کار بودند، به پاس قدردانی از زحماتشان، ایشان را برای ادامه تحصیل به کشور فرانسه اعزام کرد و بدین ترتیب در سال 1924 (م) به مدرسه عالی برق پاریس وارد و در سال 1925 (م) فارغ التحصیل شدند و همزمان توانستند در رشته مهندسی معدن در دانشگاه سوربن فرانسه تحصیل کنند. سپس به دلیل وجود روحیه علمی، به تحصیل و تحقیق، در دانشگاه سوربن، در رشته فیزیک پرداختند و در سال 1927 (م) در سن بیست و پنج سالگی دانشنامه دکترای فیزیک خود را، با ارائه رساله ای تحت عنوان "حساسیت سلول های فتوالکترونیک"، با درجه عالی دریافت کردند.

استاد با شعر و موسیقی سنتی ایران و موسیقی کلاسیک غرب به خوبی آشنایی داشتند و ایشان در چند رشته ورزشی موفقیت هایی کسب نمودند که از آن میان می توان به دیپلم نجات غریق در رشته شنا اشاره نمود. همچنین پروفیسور حسابی به چهار زبان انگلیسی، فرانسه، آلمانی و عربی سخن می گفت و به زبانهای سانسکریت، لاتین، یونانی، پهلوی، اوستایی، ترکی و ایتالیایی تسلط داشت. از نکات جالب توجه این دانشمند و فیزیکدان هموطن دلبستگی ویژه به مفاخر ایرانی اسلامی بود که از جمله می توان به تعلق خاطر ایشان به زبان فارسی یاد کرد، به همین سبب وی برای واژه های دخیل در فارسی، معادل یابی می کرد که نتایج زحماتش در فرهنگنامه ای گرد آمده که توسط انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی چاپ شده است.

پروفیسور حسابی به دلیل عشق به میهن و با وجود امکان ادامه تحقیقات در خارج از کشور به ایران بازگشت و با ایمان و تعهد، به خدمتی خستگی ناپذیر پرداخت تا جوانان ایرانی را با علوم نوین آشنا سازد. پایه گذاری علوم نوین و تاسیس دارالمعلمین و دانشسرای عالی، دانشکده های فنی و علوم دانشگاه تهران،

نگارش ده ها کتاب و جزوه و راه اندازی و پایه گذاری فیزیک و مهندسی نوین، ایشان را به نام پدر علم فیزیک و مهندسی نوین ایران در کشور معروف کرد. از آن دانشمند فقید بیست و پنج مقاله و کتاب به زیور طبع آراسته شده است. دکتر حسابی در سال 1990 میلادی به عنوان مرد نخست علمی جهان معرفی شد و در سال 1366 در کنگره 60 سال فیزیک کشور لقب پدر فیزیک ایران را به خود گرفت. او در چنین روزی در سال 1371 در بیمارستان دانشگاه ژنوبه هنگام معالجه قلبی دارفانی را وداع گفت.

آرامگاه ایشان در تفرش

حدود هفتاد سال خدمت علمی ایشان در گسترش علوم روز و واژه گزینی علمی در برابر هجوم لغات خارجی و نیز پایه گذاری مراکز آموزشی، پژوهشی، تخصصی، علمی و ... از جمله اقدامات ارزشمند استاد به شمار می رود که برای نمونه به مواردی اشاره می کنیم:

_ اولین نقشه برداری فنی و تخصصی کشور (راه بندر لنگه به بوشهر)

_ اولین راهسازی مدرن و علمی ایران (راه تهران به شمشک)

_ پایه گذاری اولین مدارس عشایری کشور

_ پایه گذاری دارالمعلمین عالی

_ پایه گذاری دانشسرای عالی

_ ساخت اولین رادیو در کشور

_ راه اندازی اولین آنتن فرستنده در کشور

_ راه اندازی اولین مرکز زلزله شناسی کشور

_ راه اندازی اولین رآکتور اتمی سازمان انرژی اتمی کشور

_ راه اندازی اولین دستگاه رادیولوژی در ایران

_ تعیین ساعت ایران

_ پایه گذاری اولین بیمارستان خصوصی در ایران، به نام بیمارستان "گوهرشاد"

_ شرکت در پایه گذاری فرهنگستان ایران و ایجاد انجمن زبان فارسی

_ تدوین اساسنامه طرح تاسیس دانشگاه تهران

_ پایه گذاری دانشکده فنی دانشگاه تهران

_ پایه گذاری دانشکده علوم دانشگاه تهران

پایه گذاری شورای عالی معارف

پایه گذاری مرکز عدسی سازی اپتیک کاربردی در دانشکده علوم دانشگاه تهران

پایه گذاری بخش آکوستیک در دانشگاه و اندازه گیری فواصل گام های موسیقی ایرانی به روش علمی

پایه گذاری و برنامه ریزی آموزش نوین ابتدایی و دبیرستانی

پایه گذاری موسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران

پایه گذاری مرکز تحقیقات اتمی دانشگاه تهران

پایه گذاری اولین رصدخانه نوین در ایران

پایه گذاری مرکز مدرن تعقیب ماهواره ها در شیراز

پایه گذاری مرکز مخابرات اسدآباد همدان

پایه گذاری انجمن موسیقی ایران و مرکز پژوهش های موسیقی

پایه گذاری کمیته پژوهشی فضای ایران

ایجاد اولین ایستگاه هواشناسی کشور (در ساختمان دانشسرای عالی در نگارستان دانشگاه تهران)

تدوین اساسنامه و تاسیس موسسه ملی استاندارد

تدوین آیین نامه کارخانجات نساجی کشور و رساله چگونگی حمایت دولت در رشد این صنعت

پایه گذاری واحد تحقیقاتی صنعتی سغدایی (پژوهش و صنعت در الکترونیک, فیزیک, فیزیک اپتیک, هوش مصنوعی)

راه اندازی اولین آسیاب آبی تولید برق (ژنراتور) در کشور

ایجاد اولین کارگاه های تجربی در علوم کاربردی در ایران

ایجاد اولین آزمایشگاه علوم پایه در کشور

آثار

از آثار ایشان می توان به موارد زیر اشاره کرد:

تحقیقات و تالیفات فرهنگی

نگارش کتاب "فرهنگ حسابی"

_نگارش کتاب "فرهنگ نامهای ایرانی"

_نگارش "راه ما", 1935

_تدوین قانون تاسیس دانشگاه تهران, 1312

_نگارش کتاب فیزیک دوره اول متوسطه (دبیرستان), 1318

_تدوین صورتجلسه آکادمی ملی علوم, 1326

_تدوین آیین نامه امور مالی دانشگاه تهران, 1340

_نگارش "فیزیک جدید و فلسفه ایران باستان", تهران, 1342

_نگارش "شجره نامه خانواده حسابی", 1346

_نگارش "توانایی زبان فارسی", تهران, 1350

_گردآوری "دیوان حسابی", متعلق به قرن 17, 1354

_نگارش "وندها و گهواژه های فارسی", 1368

_نگارش "چگونگی تاریخ ایران"

_نگارش "یادواره پروفسور اینشتین" به مناسبت درگذشت ایشان در

دانشگاه تهران

_تدوین افعال فرانسه به فارسی

_تحقیق در مورد دیوان حافظ و تفسیر غزلیات حافظ

_تحقیق در مورد گلستان سعدی

_تحقیق در مورد دیوان باباطاهر

تحقیقات و تالیفات علمی

_رساله دکترا "حساسیت سلول های فتوالکتریک", چاپ دانشگاه پاریس,

1927

_نگارش رساله "تفسیر امواج دوبروی", به زبان فرانسه, 1945

_تحقیق علمی "استنتاج ساختمان ذرات اصلی هسته اتم از نظریه نسبیت

عمومی اینشتین", دانشگاه پرینستون, 1946

_نگارش رساله "ماهیت ماده", دانشگاه تهران, 1946

_نگارش مقاله "ذرات پیوسته", چاپ آکادمی علوم آمریکا, 1947

_تحقیق اثر مجاورت ماده بر مسیر نور در دانشگاه شیکاگو با عنوان همکار

تحقیقاتی در انیستیتوی علوم هسته ای شیکاگو, 1947

_تحقیق علمی در دانشگاه شیکاگو, درباره "انحراف شعاع نوارانی در

مجاورت ماده", 1948

_تحقیق علمی "اصلاح قانون جاذبه عمومی نیوتن" و "قانون میدان

الکتروماینیتیک ماکسول", 1326

_تحقیق علمی "اثر ماده بر مسیر عبور نور و انحراف شعاع نورانی در

مجاورت سطح يك جسم", انیستیتو علمی شیکاگو, 1326

_نگارش کتاب "الکترودینامیک"

_نگارش کتاب "نگره الکتریکی"

_نگارش کتاب "دیدگانی فیزیکی", دانشگاه تهران, 1340

_نگارش کتاب "نگره کاهنربایی", دانشگاه تهران, 1345

_نگارش کتاب "فیزیک حالت جامد", دانشگاه تهران, 1348

_نگارش کتاب "دیدگانی کوانتیک", دانشگاه تهران, 1358

_نگارش "واژه نامه تخصصی فیزیک", 1340 تا 1369

_ادامه تحقیق نظری مربوط به "ساختمان ذرات اصلی هسته اتم", دانشگاه

تهران و تحقیق آزمایشگاهی درباره "عبور نور در مجاورت ماده" در

دانشکده علوم دانشگاه تهران

_تحقیق درباره اثر "موسبوئر"

_نگارش مقاله "وجود ذره باردار با جرمی بزرگتر الکترون"

_تحقیق درباره انواع ذرات اصلی و تعداد آنها

_تحقیق درباره شکل فرمول قانون نیروی جاذبه

_تحقیق درباره شکل فرمول قانون نیروی جاذبه الکتریکی

_تحقیق درباره شکل فرمول قانون نیروی جاذبه مغناطیسی

_تحقیق درباره شکست نور در نزدیکی سطح يك جسم

_تحقیق در مورد لیزرها و نور همدوس

_تحقیق در مورد ارتعاش هسته مغناطیس

_نگارش رساله "نظریه ذره های بی نهایت گسترده", دانشگاه تهران, 1977

موزه (گنجینه ی آثار) پروفیسور حسابی

در راستای تعالی و سربلندی کشور، و به منظور ایجاد جایگاهی درخور برای معرفی نمونه هایی برجسته از آثار معلمی ارزشمند، و شاخصی قابل تعمق از يك استاد سخت کوش معاصر، برای جوانان، نوجوانان، فرهنگ خواهان کشورمان، و علاقمندان به گسترش علوم، و به منظور یادآوری موثر و بایسته کوشش ها و تعهدات ارزشمند يك استاد فرهیخته، خستگی ناپذیر، و رنج کشیده، موزه (گنجینه) پروفیسور حسابی (پدر علم فیزیک و مهندسی نوین ایران)، به همت خانواده و همیاران ایشان، ایجاد شده است تا مکانی باشد توانا، برای حفظ آثار استاد دکتر سید محمود حسابی (بنیان گذار دانشگاه و بسیاری از مراکز علمی، آموزشی، صنعتی، فرهنگی و پژوهشی کشور)، و نشان دهنده محیطی فرهنگی، برای اهل فضل، دانش خواهان، دوست داران علم، پژوهش و فرهنگ، که در هر گوشه آن یادآور است ممتاز، از پیامی برای ایمان، آرزو، و تعهد نسبت به توسعه پایدار در سرزمین کهن ایران.

موزه پروفیسور حسابی، در قسمت ویژه ای از محل زندگانی پروفیسور حسابی و با قدمت نزدیک به يك صد سال در تهران در محله قدیمی مقصودبیک تجریش، در منطقه بسیار سرسبز و زیبا، تا چند سال قبل کوچه باغ های چهارراه حسابی نامیده می شد، قرار دارد.

شگفت این که پس از عزیمت استاد به منزلگاه ابدی، هنگامی که تصمیم ایجاد این گنجینه فرهنگی گرفته شد، ملاحظه گشت که قریب به اتفاق آثاری که برای چنین مجموعه ارزشمندی ضروری بوده است، خود استاد، سالیان سال، تمامی آن را به خوبی و با کمال سلیقه حفظ نموده و از خود برجای گذاشته اند. سردر ورودی محوطه باغچه، حوض قدیمی، درختهای منتخب از نقاط مختلف جهان، توسط شخص استاد، و بالاخره فضای آرام و دلپذیر این موزه، دارای بخش های گوناگونی است که هر يك یادآور گوشه هایی از زندگانی استثنایی و پرتلاش پروفیسور حسابی، دانشمند فرهیخته و جهانی است